

KUR

ΕΠΙΣΤΟΛΗ
584
ΑΡ
ΤΡ

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΘΗΚΑΣ
ΠΡΟΪΚΤΗΡΗΣ

τὴν Τραπεζοῦντα, εὗρεν αὐτὸν ἀκμαῖον καὶ ζωηρόν, καλλιεργούμενον καὶ ἀρδευόμενον ἀφθόνως ἕνεκα τοῦ φυσικοῦ πλοῦτου τῆς χώρας καὶ τῶν καλῶν ιδιοτήτων αὐτῆς.

Κρίνω περιττὸν νὰ προσθέσω, ὅτι βραδύτερον ὁ Ἑλληνισμὸς ἔτι μᾶλλον διεδόθη καὶ ἐκρατύνητῃ ἰδίως ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, ἀφθόνως δὲ διεσπάρη εἰς ἅπασαν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, Μεσοποταμίαν, Συρίαν καὶ Αἴγυπτον, ὡς καὶ βραδύτερον ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων, καὶ μάλιστα τῶν ἡμετέρων Βυζαντινῶν, ὅποτε δι' ἀποικιῶν, διὰ τοῦ

Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας αἱ γῶραι αὗται ἐντελῶς ἐξηλληνίσθησαν. Ἀψευδὲς τοῦτου μαρτύριον πρὸς ἄλλοις ἐστὶ καὶ ἡ πανάρχαιος ἑλληνικὴ διάλεκτος τοῦ Πόντου, ἀπὸ δύο καὶ ἡμισείας χιλιετηρίδων μέχρι τῆς σήμερον λαλουμένη καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν Τραπεζοῦντος, Χαλδίας, Νεοκαισαρείας καὶ Ἀμασείας καὶ διατηροῦσα εἰσέτι τὴν ἀρχαί- ὄτροπον αὐτῆς ἰωνικὸν τύπον, τρεῖς ἡμέρας, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ τέσσαρας πρὸς νότον τοῦ Εὐξείνου εἰς τὴν μεσόγειαν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΑ ΠΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ
ΤΟΥ
ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΚΑΙ ΒΑΠΤΙΣΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΒΑΖΕΛΩΝΟΣ
ὑπὸ
ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑ Θ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ

Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΑΤΠΓ' συνεδρίᾳ τῆς 22 Φεβρουαρίου 1899.

Ἐὰν οἱ σπουδῆτε τῆς Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας διατρίβοντες καὶ οἰονδῆτι ἐπάγγελμα ἐξασκούντες ἑλληνὲς λόγιοι, καθηγηταί, διδάσκαλοι, ἀρχιερεῖς, ἰατροί, δικηγόροι, ὑπάλληλοι, ἀπερῶσιν ν' ἀπερῶσιν ἐκάστοτε ἐλάχιστον τῆς σχολῆς αὐτῶν χρόνον περὶ τὴν μελέτην τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἔτυχον διατρίβοντες, πολλὴ καὶ πολὺτιμος θὰ συνεκομίζετο ὕλη, δι' ἧς θὰ καθίστατο δυνατὴ ἡ λύσις διαφόρων ζητημάτων, ἐκκλησιαστικῶν, ἱστορικῶν, φιλολογικῶν καὶ γεωγραφικῶν. Οἱ πρὸς ἔρευναν τῆς ἡμετέρας χώρας παρ' ἡμῖν κατερχόμενοι ἀλλοδαποὶ ἐπιστήμονες ἀποδεικνύονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἥκιστα κατηρτισμένοι πρὸς τοιαύτην ἐργασίαν, τοῦτο μὲν, διότι συνήθως ἀγνοοῦσι τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ἱστορίαν καὶ τὰ ἔθιμα τῶν μερῶν, ἅτινα ἀναλαμβάνουσι νὰ περιγραφῶσι, τοῦτο δὲ, διότι ἐπὶ ζητημάτων ἰδίᾳ ἀφορῶντων τὸ ἡμέτερον Γένος καὶ τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν, φωρῶνται πολλῶς μεροληπτικώτατοι καὶ ἐμπαθέστατοι ἐπικριταί.

Ὡς πανταχοῦ δὲ τῆς Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, οὕτω καὶ ὁ ἐν Τραπεζοῦντι διαμείνων εἰς πλεῖστα δύναται ν' ἀσχοληθῇ θέματα, τὴν ἱστορίαν καὶ φιλολογίαν καὶ γεωγραφίαν καὶ ἠθρογραφίαν τοῦ τόπου ἀφορῶντα, καὶ εἰς γενικώτερα δὲ καὶ ἐπισημονικώτερα ζητήματα νὰ ἐπεκταθῇ, οἷον τοῦ ἐμπορίου, τῆς ὑγιεινῆς, τῆς γεωλογικῆς καὶ πετρογραφικῆς τοῦ ἐδάφους κατασκευῆς, τῆς χλωρίδος καὶ τὰ παρόμοια¹. Τοιαῦτα φρονῶν, εὐχαρίστως διέθετον κατὰ τὴν ἐν Τραπεζοῦντι καθηγητικὴν ὑπηρεσίαν μου τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεώς μου εἰς μελέτας, ἐξερχομένας μὲν τοῦ ἰδιαιτέρου ἐπιστημονικοῦ μου κύκλου, μὴ ἀπαιτούσας ὅμως καὶ εἰδικωτέρας σπουδᾶς ἢ ἕτερόν τι, πλὴν ἐπιμονῆς τινος καὶ κρίσεως. Οὕτω δ' ἀπετέλεσθη τὸ πλεῖστον ὕλικόν τοῦ πέουσιν ἐκδοθέντος πονήματός μου περὶ τῶν Τραπεζουντιῶν

1. Ἴδε περὶ τοῦτου εἰδικῶν ἄρθρων μου ἐν Ἡμερολογίῳ Σκόκου 1899: «Τραπεζοῦς».

Επιμ. Συγγρ. Ἰωάννου Κ2' - 1895

Αιγιαλόν και ύψηλους Ἐρυθίνους» . . . Ἐρυθίνους δὲ λέγεσθαι φασὶ τοὺς νῦν Ἐρυθρίνους ἀπὸ τῆς χροᾶς· δύο δ' εἰσὶ σκόπελοι. Μετὰ δὲ Αἰγιαλὸν Κάραμβις, ἄκρα μεγάλη . . . μετὰ δὲ Κάραμβιν Κίνωλος καὶ Ἀντικίνωλος καὶ Ἀβώνου τείχος καὶ Ἀρμένη . . . εἶτα αὐτὴ Σινώπη». *Στράβ.* IB', 544¹.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἀπὸ Ἀμαστρίας μέχρι Σινώπης Παφλαγόνων, περὶ δὲ τῶν Ἀλιζώνων λέγει· «Οἱ δὲ νῦν Χαλδαῖοι Χάλυβες τὸ παλαιὸν ὠνομάζοντο, καθ' οὓς μάλιστα ἡ Φαρνακία ἴδρυται, κατὰ θάλασσαν μὲν ἔχουσα εὐρύαν τὴν ἐκ τῆς πηλαμηδείας (πρώτιστα γὰρ ἀλίσκεται ἐνταῦθα τὸ ὕψον τοῦτο), ἐκ δὲ τῆς γῆς τὰ μέταλλα, νῦν μὲν σιδήρου, πρότερον δὲ καὶ ἀργύρου . . . τούτους μὲν οἶμαι λέγειν τὸν ποιητὴν Ἀλιζώνους ἐν τῷ μετὰ τοὺς Παφλαγόνες καταλόγῳ αὐτὰρ Ἀλιζώνων Ὀδῖος καὶ Ἐπίστροφος ἤρχον τηλόθεν ἐξ Ἀλύθης, ὅθεν ἀργύρου ἐστὶ γενέθλη». *Στράβ.* IB', 549.

Καὶ ταῦτα ὁ μέγας γεωγράφος τῆς ἀρχαιότητος *Στράβων*, ἐπὶ Χριστοῦ ἀκμάσας καὶ ἐξ Ἀμασειᾶς καταγόμενος. Ἐπιτρέπεται νὰ υποβάλωμεν ταῦτα εἰς βραχεῖαν κρίσιν. Ὁ *Στράβων*, πανταχοῦ ἀναφέρων τὸν Ὀμήρου, ὅσκις οὗτος περιγράφει μέρος τι, τάσσει τὰς ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἀναφερομένας πόλεις ἐν τῷ διακόσμῳ τῶν Παφλαγόνων, Κύτρωρον, Σήσαμον, Κρῶμναν, ἔτι Αἰγιαλὸν καὶ Ἐρυθίνους, περὶ τὴν Ἀμαστρίν, ἣν ὁμοῦς δὲν ἀναφέρει ποσῶς, ὡς μὴ τότε οὐσαν. Ἐρχόμενος δὲ κατόπιν μετὰ πολλὰ ἄλλα εἰς Ἀλιζώνους καὶ τὴν Ἀλύθην τοῦ Ὀμήρου, τάσσει αὐτοὺς ὀρθότερον ἐκεῖ, ὅπου βραδύτερον ὄκουν οἱ Χάλυβες, οἱ Χαλδαῖοι καὶ ὅπου τὰ μεταλλεῖα τότε μὲν σιδήρου, πρότερον δὲ ἀργύρου, περιείπου κατὰ τὴν σημερινὴν Χαλδίαν. Δεξιόμεθα οὖν τὸ δεύτερον τοῦτο περὶ τῶν Ἀλιζώνων καὶ τῆς Ἀλύθης εἰς τὰς σημερινὰς περίπου θέσεις.

Ἦδη ἐν αὐτῷ τοῦ Ὀμήρου ἀναφερόμεναι πόλεις Κύτρωρον, Σήσαμος καὶ Κρῶμνα συγκεντρωθῶσιν ἀκριβῶς περὶ τὴν νῦν Ἀμαστρίν ὡς συνοικίαι αὐτῆς (ὡς λέγει ὁ *Στράβων*, παρὰ λείπω τὸν Αἰγιαλὸν καὶ τοὺς Ἐρυθίνους), πῶς τὰ ὀνόματα ταῦτα μετεφέρθησαν εἰς τὰς θέσεις τῶν κατόπιν καὶ νῦν Κοτυώρων, τῆς Σαμ-

ψῶντος καὶ τῆς ἡμετέρας Κρῶμνης; πότε δὲ ἐγένετο καὶ πῶς ἡ μεταφορὰ αὕτη ἀπὸ τοσοῦτον μακρᾶς ἀποστάσεως εἰς πόλεις φερούσας πολὺ πρότερον καὶ σήμερον ἔτι ἀδιαφιλονικήτως τὰ αὐτὰ ὀνόματα Σαμψῶντος, Κοτυώρων, Κρῶμνης ὀλίγον πρὸς νότον τῆς Τραπεζοῦντος; Διὸ ἐπιμένω, ὡς προεῖπον, εἰς τὴν πρότεραν μου ἐξήγησιν τῶν ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου λεγομένων, θεωρῶν τὰς ὑπ' αὐτοῦ ἀναφερομένας πόλεις κατεχοῦσας τὰς καὶ νῦν ἔτι σφισόμενας θέσεις, οὐχὶ δὲ πιθανὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀπολλωνίου καὶ αὐτοῦ τοῦ *Στράβωνος*, ὃν οὐχὶ τοσοῦτον ἀκριβῆ εὗρον ἄλλοτε καὶ εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ Τρωϊκοῦ πεδίου.

Ὁ Ὀμηρος λοιπὸν καὶ οἱ πανάρχαιοι Ἕλληνες ἐγίνωσκον ἱκανῶς τὰ μέρη ταῦτα, εἰκάσω δὲ ὅτι ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἐγένετο κατόπιν ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων, δηλαδὴ ἡ ἴδρυσις τῶν ἐλληνικῶν ἀποικιῶν, ἐγένετο καὶ πολὺ πρότερον. Οἱ Ἕλληνες ἔμποροι, οἱ πλούσιοι Μινῆαι Αἰολεῖς τῆς Βοιωτίας καὶ Θεσσαλίας, ζητοῦντες τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον ἤρχοντο ταῖς ναυσὶν αὐτῶν εἰς τὰ μέρη ταῦτα προβαίνοντες μέχρι τῆς Κολχίδος, τοῦ Φάσιδος καὶ τῆς Ἀλύθης ἵνα λάθωσι τὸ χρυσομαλλὸν δέρας ἐγίνωσκον ἄρα τὴν πηγὴν τοῦ ἀργύρου πολὺ ἀρχαιότερον. Πιθανὸν δὲ μοι φαίνεται, ὅτι καὶ τότε ἀκόμη ἴδρυσαν ἀποικίας ἀκμαίας, ἐμπορικὰ δηλαδὴ πρακτορεῖα, ἐν οἷς μετεκόμιζον τὰ προϊόντα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν αἰγιαλὸν τοῦτον τοῦ Εὐξείνου διὰ τῶν Συμπληγάδων τοῦ Βοσπόρου ναυτιλλόμενοι, ἀμοιβαίως δὲ ἀνταλλάσσοντες μετέφερον εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν ἄργυρον τῆς Ἀλύθης καὶ τοὺς ἀγροτέρους ἡμίονους τῶν Ἐνετῶν τῆς Παφλαγονίας καὶ τὰ λοιπὰ προϊόντα τῶν ἀνατολικῶν τούτων χωρῶν. Πολὺ ἀρχαιότερον ἄρα οἱ Ἕλληνες ἐγνώρισαν τὰ μέρη ταῦτα πρὶν οἱ Μιλήσιοι οἰκίσωσι τὴν Σινώπην καὶ δι' αὐτῆς τὴν Τραπεζοῦντα τῷ 756 π. Χ. Ἀλλὰ τὰ μὲν κτίσματα τῶν Μιλησίων, ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις γεγόμενα, διετηρήθησαν ὑπὸ τῆς ἱστορίας, τὰ δὲ ἀρχαιότερα ἐκκλύθησαν διὰ παντὸς ὑπὸ τοῦ ἀδιαφανοῦς πέπλου τῆς ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας, πιθανῶς γενομένης κατὰ τὸν 17^{ον} π. Χ. αἰῶνα.

Ὁ Ἑλληνισμὸς λοιπὸν ἔχει βαθυτάτας ρίζας εἰς τὸν Αἰγιαλὸν τοῦτον τοῦ Εὐξείνου, ἀπὸ τῆς Παφλαγονίας μέχρι τῆς Αἰαίνης, τῆς πατρίδος τῆς Μηδείας, πολὺ βαθυτέρας ἢ ὅσον παρέδωκεν ἡμῖν ἡ ἱστορία. Ὅτε δὲ ὁ Ξενοφῶν μετὰ τῶν μυρίων αὐτοῦ ἐφθασεν εἰς

1. Καὶ ὁ γνωστὸς χαρτογράφος Kiepert τάσσει τὰς πόλεις ταύτας τοῦ Ὀμήρου περὶ τὴν Ἀμαστρίν, πέραν τῆς Σινώπης, ἐν τοῖς χάρταις αὐτοῦ.

λογίων τῶν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως μέχρις ἡμῶν ἀκμαστάντων, καὶ τοῦ ἤδη ἐκτυπούμενου ἔργου μου περὶ τῆς παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα ἱερᾶς Μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Σουμελά, ὡς ἐπίσης καὶ ἱκανῶν ἄλλωνπραγματειῶν μου, ἃς ἐλπίζω μικρὸν κατὰ μικρὸν νὰ φέρω εἰς φῶς. Τούτων δ' ἀκριβῶς μία καὶ ἡ ἀνά χειράς περὶ τῆς Μονῆς Βαζελῶνος μελέτη.

Δὲν εἶναι τοῖς πολλοῖς κατ' ὄνομα τοῦλάχιστον ἄγνωστοι αἱ τρεῖς παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα σταυροπηγιακῆ καὶ ἐξαρχικῆ Μοναί, τῆς Παναγίας Θεοτόκου τῆς Σουμελά, τοῦ Μεγαλομάστου Γεωργίου τοῦ Περιστεροῦ ἢ Περιστερεώτια καὶ τοῦ Τιμίου Προδρόμου καὶ Βαυλιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαζελῶνος ἢ Ζαβουλῶνος. Δικαίως δὲ πάντῃ καὶ αἱ τρεῖς αὗται ἱεραὶ μοναὶ μεγάλης παρὰ τοῦ ὀρθοδόξου κόσμου ἀπολαύουσι φήμης καὶ ὑπολήψεως, καθ' ὅσον μεγίστας ἐν χρόνοις προγενεστέροις προσήνεγκον ὑπηρεσίας τοῖς περιόικοις Χριστιανοῖς, οἵτινες εἰς αὐτάς καὶ μόνας ὀφείλουσι τὸν ἔθνησμον αὐτῶν καὶ τὴν ἐπὶ τὴν χριστιανικὴν πίστιν ἐμμονήν, διότι αὗται ὑπῆρξαν λιμένες σωτήριοι, προσδεχόμενοι τοὺς εἰς αὐτάς καταφεύγοντας, παρηγοροῦσαι αὐτοὺς ἐν ταῖς θλίψεσι καὶ διαθερμαίνουσαι τὴν πρὸς τὸν Θεὸν πίστιν καὶ ἐλπίδα. Παρατηρήθη δὲ ὅτι ὅπου μοναὶ ἐν τῇ χώρᾳ δὲν ὑπῆρχον, ἐκεῖ ἐντελῶς ἐξέλιπεν ὁ Χριστιανισμὸς, ἀπεναντίας δὲ ἀκμαῖος ὅλως καὶ ἀλφειῆτος διεσώθη οὗτος περὶ τὰς τρεῖς ταύτας ποντικᾶς μονάς.

Ἄλλὰ πρὸς τὸν πολὺν τοῦτον σεβασμὸν. ὃν ἐκπαλαί πρὸς τὰς τρεῖς αὐτάς μονάς ὁ περιόικος ἰδίᾳ πληθυσμὸς, ἠσθάνετο, συνεβάλετο οὐκ ὀλίγον καὶ ἡ ἀρχαιότης αὐτῶν. Καὶ εἶναι μὲν ἀδύνατον νὰ ὀρισθῇ ἀκριβῶς δι' ἐκάστην ἐξ αὐτῶν ὁ χρόνος τῆς ἰδρύσεώς της, σαφῶν πρὸς τοῦτο μνημονίων μὴ ὑπαρχουσῶν· ἀλλ' εἶναι ἐξ ἄλλου διὰ πλείστων τεκμηρίων ἀποδεδειγμένον, ὅτι αἰωνᾶς ὅλους πρὸ τῆς ἐν Τραπεζοῦντι ἐγκαθιδρύσεως τῆς αυτοκρατορικῆς τῶν Κομνηνῶν ἀρχῆς ἤκμαζον καὶ ἤνθον αἱ παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα μοναί, πρὸς ἃς οἱ Κομνηνοὶ μέγαν ἠσθάνοντο σεβασμὸν καὶ τοσοῦτον, ὥστε καὶ χρυσόβουλλα ἰδιαιτέρᾳ ὑπὲρ αὐτῶν ἐξέδοντο καὶ χώρας ὀλοκλήρους εἰς αὐτάς ὑπέταξαν καὶ ἐν γένει διὰ πολλῶν εὐεργεσιῶν περιέβαλον αὐτάς. Ἐν τῷ περὶ τῆς Σουμελά πονήματί μου ἐνόμισα ὅτι ὄφειλον ν' ἀκολουθήσω πιστῶς τὴν ἀπὸ αἰῶνων διασωθεῖσαν παράδοσιν τῆς ὑπὸ τῶν

ἐξ Ἀθηνῶν πατέρων Βαγράβα καὶ Σωφρονίου τῷ 386 μ. Χ. ἰδρύσεως τοῦ ἱεροῦ τούτου καὶ περιζήμου μοναστηρίου, νὰ ἐκθέσω δὲ τὰ τῆς πρώτης αὐτοῦ συστάσεως ὡς ἀφηγήσαντο αὐτὴν ἀρχαιότατοι ἤδη συγγραφεῖς, ἀποδίδοντες εἰς τὸν Εὐαγγελιστὴν Δουκᾶν τὴν μέχρις ἡμῶν διασωθεῖσαν εἰκόνα τῆς Παρθένου. Βεβαίως δύναται τις πλείστα ἐπιχειρήματα νὰ φέρῃ κατὰ τῆς τοιαύτης παραδόσεως, κατόπιν μάλιστα τῶν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου ἀρχαιολόγου Τάσσου Νερούτσου περὶ τῆς Ἀθηναιᾶς εἰκόνης τῆς Γοργοῦπηκόου γραφέντων¹· οὐδ' εἶναι τις ἠναγκασμένος νὰ δώσῃ πλήρη πίστιν εἰς ὅσα Νεόφυτος ὁ Κανσοκαλυβίτης, ὁ συντάξας τὸ Κτιτορικὸν τῆς Σουμελά καὶ ὁ Παρθένιος Μεταξόπουλος, Τραπεζοῦντιος λόγιος καὶ ἀρχιμηνδρίτης τῆς Σουμελά, ἀφηγήθησαν², λαβόντες ἐκ τῶν προγενεστέρων συγγραφέων. Προκείμενου ὁμως περὶ τοιοῦτων ἱερῶν καταγωγῶν ἢ πρὸς τὰς παραδόσεις εὐλάβεια ἐπιβάλλεται, ὅταν τις μάλιστα ἀπλῶς νὰ καταδαρῆ καὶ κατακρημνίσῃ τὰ δι' αὐτῶν διασωθέντα προτίθεται, οὐδὲν δ' ἀντ' ἐμείνων νὰ ἐγείρῃ δύναται, ἀφ' οὗ ἐνδείξεις ἕτεροι περὶ τοῦ ἀληθοῦς τῆς ἰδρύσεως χρόνου καὶ τῶν πρώτων αὐτῶν ἰδρυτῶν ἐντελῶς ἐλλείπουσιν.

Ἀνεφερα ἐνταῦθα τὰ κατὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς Μονῆς Σουμελά, καθ' ὅσον ἐν τῷ προμνησθέντι Κτιτορικῷ αὐτῆς ἀπαντᾷ εἰδησίς τις σχετικὴ πρὸς τὸ ἡμέτερον μοναστήριον τοῦ Βαζελῶνος, περὶ οὗ καὶ μόνον ἐν τοῖς ἔπειτα γίνεται ἐν τῇ παρούσῃ πραγματεῖᾳ λόγος. Ὀλίγον μετὰ τὴν ἀφίξιν τῶν ὁσίων πατέρων Βαγράβα καὶ Σωφρονίου εἰς τὸ ὄρος Μελά, «ὁ ἡγουμένος τῆς πρὸς δυσμᾶς μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου τῆς ἐν τῷ Ζαβουλῶν εἰτ' οὖν Βαζελῶν, ἐπισκήφαντος οἱ καθ' ἕκαστον τοῦ βαυλιστοῦ Ἰωάννου διέπεμψαν αὐτοῖς τρεῖς τινας τῶν ὑπ' αὐτόν, ἐπικομίζοντάς σφισιν ἐφ' ἡμῶνον τὰ τῆς ἀταρκείας καὶ ὡς κατὰ χρηματισμὸν ἤκοιεν ἀναγγέλλοντας»³. Ἐὰν λοιπὸν δεχθῶμεν ἀληθῆ ὅσα ὁ Κανσοκαλυβίτης περὶ τοῦ χρόνου

1. Ἡμερολόγιον Ἀτικὸν 1888, καὶ Χριστιανικαὶ Ἀθῆναι, ἐν Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας, τόμ. Γ', σελ. 68—70.

2. Τὸ Κτιτορικὸν τοῦτο ἐξεδόθη ἐν Λειψίᾳ τῷ 1775. Περὶ αὐτοῦ ἴδε ἐν ταῖς ἐμαῖς Βιογραφίαις Τραπεζοῦντιῶν λογίων, σελ. 129, πλείονα δὲ ἐν προλεγόμενοις τῆς ἐμαῖς Ἱστορίας τῆς παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα ἱερᾶς Μονῆς Σουμελά.

3. Σελ. 23.

τῆς ἰδρύσεως τῆς Μονῆς Σουμελά λέγει, πρέπει τὴν ἴδρυσιν τῆς Μονῆς Βαζελῶνος ν' ἀναγάγωμεν εἰς χρόνους προγενεστέρους τοῦ 386. Ἐν πᾶσι ὅμως περιπτώσει δυνάμεθα ἀσφαλῶς ἐκ τούτου νὰ εἰκάζωμεν ὅτι ἡ Μονὴ Βαζελῶνος εἶναι ἀρχαιότερα τῆς Μονῆς Σουμελά, ἥτις μάλιστα μέχρις ἐσχάτων ἐτέλει φόρον κηρίου εἰς ἐνδειξίν ὑποταγῆς.

Ἡ πρώτη τῆς Μονῆς Βαζελῶνος θέσις δὲν εἶναι ἐκεῖνη, ἐν ἣ αὐτὴ τὴν σήμερον ἐγείρεται. Τοῦναντίον ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας κεῖται ὅτι αὐτὴ τὸ πρῶτον ἐκεῖτο πολὺ γθαμαλώτερον, παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ διαρρέοντος τὰς δύο ἐκατέρωθεν τῶν βουνῶν κλιτύς ποταμίσκου, τοῦ ἀπὸ τοῦ Τζεβιζλίκιου¹, ἀπὸ τοῦ Πυξίτου² ποταμοῦ χωριζομένου, ἐκεῖ περίπου, ὅπου τὴν σήμερον κεῖται ναῖσκος τοῦ Προδρόμου, ἐν τῷ χωρίῳ Σαχνόν³. Ἐλέγετο δὲ τὸ πρῶτον τοῦτο τῆς Μονῆς τοῦ Βαζελῶνος οἰκημα παμμέγιστον, πληθὺν κελίων καὶ μοναχῶν περιλαμβάνον, ἐπὶ ἐκτάσεως δὲ μεγίστης ἐκτεινόμενον, ὅπερ ὅμως κατεστράφη κατόπιν, ἐρειπώθη καὶ κατασκαφὴν ὑπὸ τῶν ἐπιδραμόντων τὴν χώραν Περσῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Οὐδ' ἐρείπια δ' αὐτοῦ διεσώθησαν, πλην ἑνὸς ὡς τοιαῦτα ἐκλάβη τις τὰς ἐπὶ τινος βράχου ἐν ὑψηλοτέρῃ τινὶ θέσει ἀποκειμένης ἀλυσείας, τὰς ὁποίας ἐθεώρησάν τινες ὡς ἐκείνας, αἰτινες συνεκράτουν πρὸς τὸν βράχον τὴν κυρίαν τῆς μονῆς εἴσοδον. Ἄλλ' ἑάν τις τὸν βράχον τοῦτον δεχθῆ ὡς τὸ ἐν τοῦ οἰκοδομήματος ἄκρον, τὸ σημερινὸν δὲ τοῦ Προδρόμου παρεκκλήσιον

1. Τζεβιζλίκιον ἐπὶ Κομνηνῶν δικαιοσύμιον, σταθμὸς ἐπὶ τῆς μεταξὺ Τραπεζοῦντος καὶ Ἐρζερούμ δημοσίας ὁδοῦ, ἔξ ἀπὸ τῆς πρώτης τῶν δύο τούτων πόλεων ὥρας ἀπέχον, κείμενον παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν λόφων, ἐφ' ὧν εἶναι συνωκισμένα τὰ χωρία Καπ-κιοῖ καὶ Λειβερά, ὧν τὸ πρῶτον ὑπάγεται εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Τραπεζοῦντος καὶ τὸ δεύτερον εἰς τὴν ἐξαρχίαν Σουμελά.

2. Τὴν σήμερον Λειρὸν-Λερέ, ἥτοι Ποταμὸς τῶν Μύλων, ἐκβάλλων τέταρτον τῆς ὥρας δυσμικώτερον τῆς Τραπεζοῦντος. Αἱ διακλαδώσεις τοῦ ποταμοῦ τούτου εἶναι πλείστα, διαρρέουσαι τὰς μεταξὺ τῶν πολλῶν τῆς χώρας ὁρέων σχηματιζόμενας φάραγγας.

3. Τὸ χωρίον τοῦτο ἐν τοῖς ἀρχαιότεροις ἐγγράφοις δὲν ἀναφέρεται, ἔξ οὗ δύνανται τις νὰ συμπεράνη ὅτι συνωκίσθη πολὺ μεταγενέστερον. Εἶναι ἀρκοῦντως ἐκτεταμένον, καίπερ μὴ περιέχον μέγαν ἀριθμὸν οἰκιῶν, καὶ ὅσον τὰ πλείστα τῶν περὶ τὴν Τραπεζοῦντα χωριῶν δὲν ἔχουσι τὰς οἰκίας των συγκεντρωμένας ἐπὶ τὸ αὐτό, ἀλλὰ διεσκορπισμένας καὶ μεμονωμένας, ἐν τῷ μέσῳ τῶν περιβαλλόντων αὐτὰς ἀγρῶν.

ὑπολάβῃ ὡς ἀνεγερθὲν ἐπὶ τῆς θέσεως, ἐν ἣ ἐκεῖτο ὁ ἀρχαῖος τῆς μονῆς ναός, θὰ εὕρη ὅτι ἡ μεταξὺ τῶν δύο τούτων σημείων ἀπόστασις εἶναι τοσαύτη, ὥστε πελώριον, κατ' ἔκτασιν τοῦλάχιστον, θὰ ἦτο τὸ οἰκοδόμημα ἐκεῖνο, δυνάμενον οὕτω νὰ περιλάβῃ τοὺς τριακοσίους μοναχοὺς, οὓς ἡ παράδοσις ὡς ἀσκουμένους τὸ πάλαι ἐν τῇ Μονῇ Βαζελῶνος διαφημίζει.

Τοῦ ἀρχαίου οὕτω τῆς μονῆς ἰδρύματος κατασκαφέντος καὶ ἐρειπωθέντος ὑπὸ τῶν Περσῶν, καὶ τῶν πλείστων ἐκ τῶν πατέρων αὐτῆς θανατωθέντων, κατέφυγον οἱ διασωθέντες εἰς τὸ πυκνὸν καὶ ἀπρόσιτον σχεδὸν δάτος τοῦ ὄρους Ζαβουλώνος ἢ Βαζελῶνος ἢ Βαζοβελῶνος, ἐνθα συνώκισαν ἐκ νέου τὴν μονὴν αὐτῶν, (τὸ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐκ τοῦ προχείρου, εἶτα δὲ μείζονα καὶ εὐρυχωροτέραν διὰ τῆς βοήθειας τοῦ Βελισσαρίου, στρατηγοῦ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὡς μαρτυρεῖ τὸ ὑπὲρ αὐτῆς ἐκδοθέν χρυσόβουλλον τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ. Σκότος ἐν τοσοῦτῳ βελούτατον καλύπτει τὸν βίον αὐτῆς κατὰ τοὺς μακροὺς μέχρι τῶν κομνηνείων χρόνων αἰώνας, ἀσφαλῶς δ' ἐκ τούτου δύναται τις νὰ εἰκάζῃ, ὅτι ἡρημώθη καὶ πάλιν ἐν τῷ μεταξὺ ἡ μονή, ἀφ' οὗ οὐδεμία ἐνδείξις τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς μέχρι τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος διεσώθη.

Εὐρον ὅμως αὐτὴν ἀνθούσαν οἱ Κομνηνοὶ τῆς Τραπεζοῦντος, μεγίστου δ' ἀπολαύουσιν παρὰ τῶν περιοίκων σεβασμοῦ, οὓς καὶ προσήλωσαν αὐτῇ διὰ χρυσοβούλλων. Ὁ Ἀλέξιος Γ' ἰδίᾳ καὶ ὁ Μανουὴλ εὐεργετικώτατοι πρὸς τὴν Μονὴν τοῦ Βαζελῶνος ἐδείχθησαν, πλείστας δωρεὰς καὶ προνόμια αὐτῇ προσενεγκόντες. Ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ἀγρῶν, τοὺς ὁποίους καὶ σήμερον ἀκόμη κέκτηται ἡ Μονή—ἀγρῶν ὅμως ἀγόνων καὶ ἀχρήστων—, χρονολογεῖται ἔκτοτε, ὡς μαρτυροῦσι τὰ διασωθέντα πατήρια καὶ ἀφιερωτήρια ἔγγραφα, περὶ ὧν θὰ ὀμιλήσωμεν περαιτέρω. Τὸ χρυσόβουλλον τοῦ Ἀλεξίου Γ', οὗτινος ἀντίγραφον διεσώθη ἐν τῷ κώδικι τῆς Μητροπόλεως Χαλδίας¹, παρέχει τῇ Μονῇ Βαζελῶνος «γῆν ὑπεργον καὶ χώρας ἐπιτελεῖν κατ' ἔτος τὰ δημόσια καὶ τὰς ἐπικαρπίας, τὰ χωρία Ζούζαν καὶ Χορτοκόπιν, Χαβάν τε καὶ Σπήλαια, Δανείωχαν καὶ Παπάρουζαν, Χαμουρῖν, Μανδρακενὴν καὶ Χαψίν». Τὰ χωρία δὲ ταῦτα εἶναι ἀκριβῶς καὶ τὰ

1. Ἐν σελ. 247—248, ἔξ οὗ καὶ ἐδημοσίευσεν αὐτὸ ὁ κ. Α. Παπαδόπουλος Κεραμεύς, ἐν Ἑλλην. Ἀνεκδ., σελ. 77—78.

σήμερον ἔτι ἀποτελοῦνται τὴν ἐξαρχίαν τῆς Μονῆς. Καὶ τὸ χρυσόβουλλον δὲ τοῦ Μανουήλ¹, οὐτινος ἀντίγραφον διεσώθη ἐν τινι τῶν κωδίκων αὐτῆς, ἐπιβραβεύει τῇ Μονῇ τὰ ὑπὸ τῶν προγενεστέρων αὐτοκρατόρων παραχωρηθέντα δικκίωματα καὶ προνόμια, διατηρηθέντα ἕκτοτε μέχρι τῆς σήμερον.

Ἐνταῦθα δὲν θεωρῶ ἄσκοπον εὐθύς ἀμέσως νὰ δώσω πληροφορίας τινὰς περὶ τῶν κωδίκων τῆς Μονῆς, τοσούτω μᾶλλον, καθ' ὅσον οὗτοι εἰσιν αἱ κυριώταται πηγαί, ἐξ ὧν ἠρύσθησαν τὰς περὶ τῆς Μονῆς Βαζελῶνος πληροφορίας μου². Τοιοῦτοι ὑπάρχουσι κυρίως δύο, ὁ μικρότερος, σχήματος 12ου, ὁ μεγαλύτερος, σχήματος 4ου. Ὁ μικρότερος, ὁ καὶ σπουδαιότερος, ἀποτελεῖ ἀξιολογώτατον μνημεῖον τῆς ἐποχῆς τῶν Κομνηνῶν, οὐ μόνον διότι παρέχει δεῖγμα τῆς λαλουμένης τότε γλώσσης, ἀλλὰ καὶ διότι περιλαμβάνει ἐν ἀντιγράφοις πληθὺν πρατηρίων καὶ ἀφιερωτηρίων ἐγγράφων, ὧν τὸ ἀρχαιότερον φέρει ἡμερομηνίαν τοῦ ἔτους 1256 καὶ τὸ νεώτερον τοῦ ἔτους 1479, πάντων πολλοῦ λόγου ἀξίων, ἅτε ἐμπεριεχόντων ἀπειράριθμα ὀνόματα ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, πρόσωπα ὀφρικοῦχα τῆς αὐλῆς τῶν Κομνηνῶν, ὀνόματα τόπων καὶ χωρίων καὶ ἀγρῶν, ὡς καὶ πλείστας ὄσας λεπτομερείας, ἀναφερομένας εἰς τὸν οἰκογενειακὸν βίον τῶν κατοίκων, εἰς τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα αὐτῶν, εἰς τὰ τοῦ μετρικοῦ συστήματος καὶ λοιπὰ ἄλλα ἰδίᾳ πράξεις δικαστικὰς περιφήμους, κρισιμόγραφα καὶ ἀποφάσεις, ἐν αἷς τὴν πρωτεύουσαν θέσιν κατέχει ἀκύρωσις προγενεστέρως ἀποφάσεως τοῦ Δουκὸς τῆς Ματσούκας ὡς ἀδίκου καὶ παρανόμου, ἀκύρωσις, γενομένη ὑπὸ τῶν καθολικῶν κριτῶν τῆς θεοσώπτου καὶ θεοσυντηρήτου πόλεως Τραπεζοῦντος³. Ὁφείλω ἐνταῦθα νὰ παρατηρήσω, ὅτι ὁ κωδιξ, περὶ οὗ ὁμιλῶ, δὲν εἶναι ὁ αὐτὸς οὔτε μὲ τὸν ὑπὸ τοῦ κ. Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως περιγραφέντα⁴,

οὔτε μὲ τὸν ὑπὸ τοῦ κ. Σάββα Ἰωαννίδου εἰς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον δωρηθέντα¹. Ὁ τοῦ κ. Κεραμέως ἐγγραφή ἔτει 1705 ὑπὸ Ἀζαρίου Ἰερομονάχου², ὡς τὸ ἐν τέλει αὐτόγραφον σημείωμα δηλοῖ, ἔχον ὡς ἐξῆς: «Μνήσθητι, Κύριε, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου τὸν τοῦ Βαπτιστοῦ σου ἐλάχιστον δούλον Ἀζαρίαν, τάχα καὶ ἱερομόναχον, ἀλήτην τῆς αὐτοῦ μονῆς τοῦ Ζαβουλῶν· ὃς καὶ γραφεὺς τυγχάνει τοῦ κώδικος τούτου. ἄμειν». Ὁ ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Ἰωαννίδου δωρηθεὶς τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ἐνθα φέρει ἀριθμ. 36 καὶ περιλαμβάνει φύλλα 120, σχήματος 12ου, ἔχει τὴν δετὴν ἐπιγραφὴν: Κωδιξ ὅπου περιέχει τὰ ἀφιερωτήρια τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, ὅπου ἀφιέρωσαν εἰς τὴν πανοβαστον καὶ βασιλικὴν Μονὴν τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τὴν ἐν τῷ ὄρει Ζαβουλῶν οὔσαν ἐν ὄροις Τραπεζοῦντος. Ὁ κωδιξ οὗτος ἐγγραφή «ὑπὸ Γερβασίου τοῦ προηγουμένου, ἀνεπιῶν διδασκάλου Σεβαστοῦ Τραπεζοῦντιοῦ τοῦ Κομνηνοῦ³», ὡς γέγραπται ἐν τῇ ὀπίσθιᾳ τοῦ πρώτου φύλλου σελίδι, ἐν ᾧ ἐν τῇ ἐμπροσθίᾳ σελίδι τοῦ αὐτοῦ φύλλου ἀναγινώσκονται τὰ ἐξῆς: Κωδιξ ἱερὸς ὑπάρχει τῆς Μονῆς τοῦ τιμίου Προδρόμου τοῦ ἐν ὄρει Βαζοβελῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τραπεζοῦντος. Ἀλλ' ὁ ὑφ' ἡμῶν ἐνταῦθα περιγραφόμενος κωδιξ εἶναι πολὺ τῶν ἄλλων ἀρχαιότερος. Ἐπ' αὐτοῦ ἐσημειώσατο τῷ 1661 μοναχὸς τις, οὐτινος τὸ ὄνομα δὲν κατώρθωσα ν' ἀναγνώσω, τὰ ἐξῆς: Ἄμειν Σακελλάριε· ἰδοὺ ὅπου σοῦ παραδίδω τὸν ἱερὸν κώδικα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ μὴ ἐξωσθῆναι τῆς Μονῆς· διότι ἐγὼ δειλιῶντας διὰ τὸ γερατεῖόν μου σοῦ τὸν παραδίδω ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὅπου τὸν εἶχον φυλαγμένον χρόνους μγ'. αχξά'. Ἐγένετο λοιπὸν τοῦ κώδικος τούτου φύλαξ ὁ γηραιὸς οὗτος ἱερομόναχος τῷ 1618, ἀφ' οὗ παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὸν Σακελλάριον τῷ 1661, φυλάξας ἐπὶ 43 ἔτη. Ἄλλως τε ἡ γραφὴ τοῦ κώδικος τούτου εἶναι τῆς 15ης ἑκατονταετηρίδος, δυσανάγνωστος μὲν, ἀλλ' ἄγαν ἐπιμελετημένη καὶ ἄνευ τῶν ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων, ὧν γέμει ἕκκενος, ἐξ οὗ ἔλαβε τὰ δημοσιευθέντα ἀντί-

1. Ὁ κ. Κεραμεὺς τὸν χρυσόβουλλον τοῦτον λόγον τοῦ Μανουήλ θεωρεῖ ὑποδογματιῶν (ἴδε πραγματείαν του: *über ein Chrysobull von Trapezunt* ἐν Monatsbericht d. bayer. Akad. 1886, σελ. 299—302).

2. Πληροφορίας τινὰς περὶ τῶν δύο τούτων κωδίκων ἴδε καὶ ἐν ταῖς ἡμετέραις Βιογραφίαις Τραπεζοῦντιῶν λογίων, σελ. 80—81, ἐν ὑποσημ. 96.

3. Τὴν ἀπόφασιν ταύτην, ὡς καὶ τινὰ ἀφιερωτήρια πρατηρία καὶ κρισιμόγραφα ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Κεραμεὺς ἐν Ἑλλην. Ἀνεκδ. τῆς Μαυρογορδατείου Βιβλιοθήκης, σελ. 73—75.

4. Αὐτόθι, ἐν σελ. 76.

1. Ὡς πληροφορεῖ ὁ κ. Κεραμεὺς (αὐτόθι, 76).

2. Ὁ Ἀζαρίος οὗτος ἐγένετο εἴτα ἀρχιεπίσκοπος Θεοδοσιουπόλεως. Πληροφορίας τινὰς περὶ αὐτοῦ ἴδε ἐν Βιογραφ. κτλ., σελ. 97, ὡς καὶ παρὰ τῷ κ. Κεραμεῖ, ἐνθα ἀνωτέρω.

3. Ἴδε ἡμετ. Βιογρ., σελ. 82.

γραφα ὁ κ. Κεραμεύς. Λείπεται ἔτι ἐνταῦθα νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἐπὶ τοῦ ἀνεκδότου κώδικος ὑπὸ τοῦ Σακελλαρίου ἐγράφη τῷ 1664 ἡ ἐξῆς εἰδήσις ὅτι: *γενομένου ἡγουμένου τοῦ Σαμουὴλ παρέδωκεν αὐτῷ ὡς εἶχεν ἐντολήν τὸν ἐν λόγῳ κώδικα.* Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπίσης κώδικος ἀπαντῶσι καὶ αἱ εἰδήσεις, ὅτι ὁ ἐν Σπέλλακός τοῦ Προδρόμου ἐκοδομήθη ὑπὸ Μανουὴλ τοῦ Πορφυρογενήτου τῷ 1179, ὁ δὲ ἐν Σαχγὸνός τῶν Ταξιαρχῶν τῷ 1391 ὑπὸ Νικοδήμου ἱερομονάχου τοῦ Λαζαροπούλου¹.

Ὁ ἕτερος κώδιξ τῆς Μονῆς Βαζελῶνος εἶναι κυρίως βιβλίον παρησιῶν, ἐν ᾧ ἐσημειοῦντο τὰ ὀνόματα τῶν εὐσεβῶν ἐκείνων Χριστιανῶν, οἵτινες ἀφιέρουν τῇ Μονῇ κτήματα ἢ χρήματα, ἀπολαύοντες παρ' αὐτῆς αἰωνίου μνημοσύνου ἀπαξ τοῦλάχιστον τοῦ ἐνικυτοῦ ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ. Τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἔχει ἀπὸ τοῦ 1650, ἀλλ' ἐν τοῖς ἔπειτα χρόνοις δὲν περιωρίσθη εἰς τὸν κύριον αὐτοῦ προορισμόν, ἀλλ' ἐχρησιμοποιήθη καὶ πρὸς ἀναγραφὴν διαφόρων γεγονότων καὶ πρὸς ἀντίγραφον ἐν αὐτῷ ποικίλης ὕλης ἐρριμμένης ἀτάκτως τῆδε κάκεισε, πολλάκις δυσαναγνώστου, οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ ἥκιστα ἀξιοσημειώτου. Ἀντὶ ἄλλης περιγραφῆς τοῦ κώδικος τούτου θέλω ἀναγράψῃ ἐνταῦθα, οὐχὶ κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν, ἀλλὰ κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἐν τῷ κώδικι ἐκθέσεως, τὰ κυριώτατα τῶν περιεχομένων αὐτοῦ, ἵνα παράσχω συγχρόνως καὶ τινὰς τῶν περὶ τῆς Μονῆς πληροφοριῶν μου.

Ἐν σελίσι 14—16 ἀπαντῶμεν ἀντίγραφον τοῦ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Γαβριὴλ τῷ 1706 ὑπὲρ τῆς Μονῆς ἐκδοθέντος Σιγιλλίου, οὗτινος τὸ πρωτότυπον διερπάγη μετὰ τῶν ἄλλων τῆς Μονῆς ἐγγράφων καὶ κειμηλίων κατὰ τινὰ κατ' αὐτῆς ἐπιδρομήν, ἐπισυμβῆσαν τῷ 1717 καὶ ἀναγραφομένην περαιτέρω ἐν τῷ κώδικι.

Ἐν σελίσι 17—25 ἀπαντῶμεν ἀντίγραφον τοῦ γνωστοῦ εἰς τὴν χώραν ποιήματος ἀνω-
νύμου τινός, ὅπερ ἀφηγεῖται τὴν κατὰ τὸ 1665 γενομένην διαρπαγὴν τοῦ ἐν Τραπεζοῦντι μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Φιλίππου καὶ ἀρχεται διὰ τῶν στίχων:

1. Ἡ ἐπιγραφή σφίζεται καὶ ἐπὶ τοῦ παναρχαίου τούτου ἐν Σαχγὸνός ναύσκου, τεθειμένη κάτωθεν τῆς εἰκό-
νος τοῦ ἀνεγείραντος αὐτὸν Νικοδήμου Λαζαροπούλου. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι τὸ ὄνομα Λαζαρόπουλος ἔφερε καὶ σύγχρονος ἀρχιερεὺς Τραπεζοῦντος Ἰωσήφ, συγ-
γραφεὺς διηγήσεως περὶ τῶν θαυμάτων τοῦ πολιούχου Τραπεζοῦντος Μεγαλομάρτυρος *Εὐγενίου*.

*Βούλομαι γὰρ ὁ ἀμαθὴς εἰσοῦν χαρὶ νὰ γράψω
δοῦδασι τὰ μάτια μου, καὶ θέλω νὰ μὴ παύσω
γράφοντας ὅσα ἱμπορῶ καὶ μὴ τ' ἀναγελᾶτε,
σὲ δάσκαλο δὲν ἔπραξα, μὴ με κατηγορεῖτε¹.*

Ἐν ταῖς κατόπιν σελίσι ἀπαντῶμεν ἀντί-
γραφον τοῦ χρυσοβούλλου Μανουὴλ τοῦ Κο-
μνηνοῦ καὶ παραφράσεις τῶν δύο ῥωστικῶν
χρυσοβούλλων Πέτρου τοῦ Μεγάλου καὶ Ἀλε-
ξάνδρου τοῦ Α', ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἀπωλέσθη,
τοῦ δευτέρου δὲ τὸ πρωτότυπον διασφίζεται
ἄχρι τῆς σήμερον ἐν τῇ Μονῇ.

Σχετικῶς μὲ τὴν ἔκδοσιν τοῦ χρυσοβού-
λου τοῦ Μεγάλου Πέτρου ἀντέγραψεν ἐν τῷ
περὶ οὗ ὁ λόγος κώδικι ὁ κατὰ τὸ 1811 ἐνεκα
τῆς ἐν Τραπεζοῦντι πανώλους παρεπιδημῶν
ἐν τῇ Μονῇ λόγιος Τραπεζοῦντιος Παναγιώτης
Χατζῆ Κακούλογης ἢ Γραμματικοπούλου²
σχεδιάσμα τι ὑπὸ Ἰωάσαφ ἱερομονάχου Βα-
ζελιώτου³ γραφέν, παρέχον δὲ ἱκανὰς περὶ
τῆς Μονῆς πληροφορίας κατὰ τὰ τέλη τοῦ
δεκάτου ἐβδόμου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου
ὀγδόου αἰῶνος, πρὸς δὲ γνωρίζον ἡμῖν δύο λο-
γίους τῶν χρόνων ἐκείνων ἡγουμένους, τὸν
Γεωβάσιον⁴ καὶ τὸν Λαυρέντιον⁵. Ἴδου ἐν πε-
ριλήψει τί τὸ σχεδιάσμα τοῦτο περιλαμβάνει,
τῷ 1693 ἐπεβλήθη ὑπὸ τῆς ἐξουσίας φόρος
τοῖς μοναχοῖς, ἀρχιερατευόντος ἐν Τραπεζοῦντι
τοῦ Νεκταρίου⁶, ὅστις, κατὰ τὸ ἐν λόγῳ σχε-
διάσμῳ, ἦν ἄνθρωπος θεοσεβῆς, σεμνός, τα-
πεινός, εὐλαβὴς πρὸς τὰ θεῖα καὶ κατ' ἀ-
λήθειαν πάσῃ ἀρετῇ κεκοσμημένος, ὄντως
ιερά καὶ ἁγία κεφαλή. Ἄλλ' ἡ τῆς Μονῆς
Βαζελῶνος οἰκονομικὴ κατάστασις ἦτο ἤδη

1. Τὸ ὅλον ποίημα γεγραμμένον ἐν στίχοις πολιτικοῖς,
οὐχὶ δὲ ἐν τῇ ἐπιτοπίῳ διαλέκτῳ, ἐδημοσιεύθη πέρυσιν
ὑπὸ τοῦ κ. Α. Παπαδοπούλου Κεραμεῦς (*Fontes hi-*
storicae imperii Trapezuntini, τόμ. Α', σ. 150-165),
παραλαβόντες αὐτὸ ἐκ τοῦ προκειμένου κώδικος, ἐν ᾧ
ἀντεγράφη ὑπὸ τοῦ Παναγιώτου Χ' Κακούλογη ἢ
Γραμματικοπούλου. Περὶ τοῦ αὐτοῦ ποιήματος ποιού-
νται μνείαν Π. Τριανταφυλλίδης (*Ποντικά*, σελ. 56, καὶ
Φυγάδες, ἐν προλεγ., σελ. 88). Σ. Ἰωαννίδης (*Ἱστορία*
καὶ Στατιστικὴ Τραπεζοῦντος, σελ. 132-133) καὶ Ἐπιμ.
Θ. Κυριακίδης (*Βιογραφίαι τῶν ἐκ Τραπεζοῦντος λο-*
γίων, σελ. 53, 55, 81 καὶ 115).

2. Ἡμετ. Βιογρ., σελ. 151.

3. Αὐτόθι, σελ. 80.

4. Αὐτόθι, σελ. 82.

5. Αὐτόθι, σελ. 82—83.

6. Αὐτόθι, σελ. 76—80.

τοσοῦτον ἔλεεινή, ὥστε ἡ ἐπιβληθεῖσα φορολογία ἠπέλκει αὐτὴν ταύτην τὴν ἐρήμωσιν καὶ καταστροφὴν αὐτῆς. Ἀπορία τότε κατέλαβε πάντας «ἀπὸ τοῦ πρωτεύοντος κυροῦ Ζαχαρίου μέχρι τοῦ τελευταίου τῶν μοναχῶν, ὅτε θεῖός τις ἔρως καὶ ἔνθεος ἠρέθισε τὸν τότε ἀρχιμανδρίτην ἐκ τῆς αὐτῆς Μονῆς κῦρ Λαυρεντίου καὶ εἰσπηδήσας ἐν μέσῳ ἡμῶν ὑπασχεῖται πᾶσι τοῖς πατέρας τοῦ ἀπελθεῖν χάριν ἑλέους τε καὶ βοηθείας πρὸς τῆς Μοσχοβίας τὰ μέρη ἦν δὲ ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὅσον εἰς τὸν τύπον τοῦ σώματος μακρὺς, ἔχων τὸ γένειον ἀρκετόν, οὔτε πολὺ, οὔτε ὀλίγον, πολὺς τὴν τρίχα, θαρσαλέος τὸ φρόνημα, γράμματα καὶ μουσικοῦς κεκοσμημένος». Μετ' εὐγνωμοσύνης οἱ πατέρες ἐδέχθησαν τὴν πρότασιν τοῦ Λαυρεντίου, ὅστις διὰ ξηρᾶς μετὰ τεσσάρων ἄλλων μοναχῶν ἀναχωρεῖ κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς Ἀρμενίαν, εἶτα δὲ εἰς Περσίαν, ἵνα ἐκεῖθεν εἰσέλθῃ εἰς Ῥωσσίαν. Ἀλλὰ φθὰς εἰς τὰ σύνορα ἠμποδίσθη ἔνεκα λοιμώδους ἀσθενείας καὶ παρέμεινεν ἐν Ἀστραχάν μετὰ τῶν ἄλλων πατέρων, τὰ πάνδεινα ὑποστάς, ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως χρημάτων. Καὶ δύο μὲν τῶν συνοδοιπόρων του ἐπέστρεψαν, ἄλλος ἀπεβίωσεν ἐκεῖ, καὶ μόνος αὐτὸς μετὰ τοῦ ἐναπολειφθέντος Γαβριὴλ κατοπιν διετῶν ταλαιπωριῶν καὶ μόχθων κατώρθωσε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Ῥωσσικὸν ἔδαφος. Ὁ Λαυρεντίος, φθὰς εἰς Πετροῦπολιν, ἐμφανίζεται παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι Πέτρῳ τῷ Μεγάλῳ καὶ κατορθοὶ ὅπως ὀρίσῃ οὗτος ὑπὲρ τῆς Μονῆς Βαζελῶνος ἔτησίαν εἰσφορὰν 50 ῤουβλίων καὶ ἐλευθέραν εἰς Ῥωσσίαν εἰσδοὺν ἀντιπροσώπων τῆς Μονῆς πρὸς εἰσπραξίν ὑπὲρ αὐτῆς ἐράνων, τῶν ἐξόδων αὐτῶν πληρονομένων ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικῆς ταμείου, πάντα δὲ ταῦτα νὰ ἐπιστημοποιήσῃ διὰ χρυσοβούλλου. Ἐπιστρέψαντα τὸν Λαυρεντίου ἐκλέγουσιν οἱ πατέρες ἠγούμενον τῷ 1706. Παραίτηθεις μετὰ τετραετίαν παρέδωκε τὴν διοίκησιν τῆς Μονῆς εἰς τὸν Γερβάσιον, ἄνθρωπον καὶ αὐτὸν σπουδαῖον καὶ ἐλληνικῆς παιδείας ἐμπλεων, φοιτητὴν ὑπάρχοντα τοῦ σοφωτάτου καὶ ἀειμνήστου κυροῦ κυροῦ Σεβαστοῦ. Ἀλλὰ καὶ πάλιν τῷ 1712 ἀνέλαβε τὸ δεύτερον τὴν ἠγουμενεῖαν ὁ Λαυρεντίος, ὅστις καὶ ἤρξατο ἀμέσως τὴν οἰκοδομὴν τοῦ νέου τῆς Μονῆς κτιρίου, ἀποπερατωθεῖσαν τῷ 1719, Νοεμβρίου α'. Ἀπεβίωσε δὲ τῷ 1723, διατελὼν ἐτι ἠγούμενος.

Ἐν παρόδῳ ἐνταῦθα ἄς ἀναγράψω, ὅτι καθ' ἣν περίπου ἐποχὴν συνέβαινον ἐν τῇ Μονῇ

Βαζελῶνος τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰωάσαφ σχεδιασθέντα¹ ἐπεσκέφθη αὐτὴν τῷ 1701 ὁ πολὺς γάλλος βοτανικὸς Τουρνεφόρτιος, ὅστις ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ ταξειδίου αὐτοῦ παρέχει καὶ τινὰς πληροφορίας ἀφορώσας τὴν Μονὴν Βαζελῶνος². Ἀποθαυμάζων οὗτος τὰ ἄλλα καὶ τὴν ὄλην γλωρίδα τῶν περὶ τὴν Μονὴν, γλωρίδα ὠραιότεραν καὶ αὐτῆς τῆς ἐπὶ τῶν Ἄλπεων, ἠύχετο ἐν αὐτῇ νὰ ζήσῃ τὰ ἐπιλοιπὰ τοῦ βίου αὐτοῦ ἔτη. Τοὺς μοναχοὺς, οὓς ἀναβιβάζει εἰς 40, ἐπαινεῖ διὰ τὸ ἦθος καὶ τὴν εὐλάβειάν των, περιγράφει δὲ χαριέστατα τὴν ξυλίνην καὶ ἀρχέγονον τῆς Μονῆς κλίμακα, καί, χαρακτηρίζων τὴν ἐπίφοβον τῶν πραγμάτων κατάστασιν ὡς ἐκ τῆς ἀγριότητος τῶν περιόικων, δικαιολογεῖ τοὺς μοναχοὺς ὡς ἀποφεύγοντας πᾶσαν οἰκοδομὴν καὶ πάντα τῆς μονῆς πλουτισμὸν.

Ἐπανερχόμενος εἰς τὸν κώδικα, ἐξ οὗ ἀρύομαι τὰς εἰδήσεις μου, σπεύδω νὰ παρατηρήσω ὅτι τὸ ἐπόμενον ἐν αὐτῷ ἀναγραφόμενον γεγονός ἐπῆλθεν εἰς ἐπικύρωσιν τῶν ὑπὸ τοῦ Τουρνεφόρτιου γραφέντων. Ὀλίγα μετὰ ταῦτα ἔτη, τῷ 1717, εἴκοσι καὶ ὀκτῶ λησταί, προσονομαζόμενοι ἐν τῷ κώδικι κωμάντροι, εἰσελθόντες βίβλιν εἰς τὴν Μονὴν διήρπασαν πάντα αὐτῆς τὰ σκεύη, ἀργυρὰ τε καὶ χρυσᾶ, τὰ χρυσοβούλλα καὶ σιγίλλια αὐτῆς, τὰ πατερικὰ καὶ τὰ βιβλία καὶ ἐν γένει πᾶν ὅ,τι πολῦτιμον κατεῖχεν αὐτὴ, ἀπογυμνώσαντες οὕτω τέλειον αὐτὴν. Εἰς τῶν ληστῶν τούτων, μόλις ἐπιστρέψας εἰς τὴν οἰκίαν του, ἀπεβίωσεν αἰφνιδίως, τυμπανιαῖος ἀπομείνας, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ κώδικος, οἱ λοιποὶ δὲ πάντες συλληφθέντες ὑπὸ τοῦ τοπάρχου Τραπεζοῦντος Σιρῆ Μουσιαφᾶ πασσᾶ, ὑπέστησαν τὸν δι' ἀγρόνης θάνατον.

Ἐν σελίδι 97 περιέχονται ἕτεράι τινες σημειώσεις ἀνάξια ἀναγραφῆς.—Ἐν σελ. 300 ἀντεγράφη ὑπὸ τοῦ προμνησθέντος Χατζῆ Κακούλογη σιγίλλιον τοῦ μητροπολίτου Τραπεζοῦντος Παῖσιου³, ἐκδοθὲν τῷ 1707 καὶ ἀναγνωρίζον τῇ Μονῇ τὰ ἐξαρχικὰ αὐτῆς δικαιώματα ἐπὶ τῶν πέριξ χωρίων. Τὸ σιγίλλιον τοῦτο, σωζόμενον ἐτι ἐν τῇ Μονῇ, ἐδημοσιεύθη παρ' ἡμῶν⁴, φέρει δ' ἐν τέλει πλὴν τῆς ὑπο-

1. Τὸ ὑπόμνημα φέρει τὴν ὑπογραφήν: Ὁ ταῦτα σχεδιάσας εὐτελής καὶ ἀμαθὴς Ἰωάσαφ ἱερομόναχος.

2. Voyage du Levant, σελ. 236—237.

3. Βιογρ. 93—96.

4. Αὐτόθι, 95—96.

γραφῆς τοῦ Παΐσιου καὶ ταῦτα: Ἰδία μὲν χειρὶ γράφω καὶ χαρίζω τῷ τελεσφόρῳ Προδρόμῳ Βαζελῶν.— Ἐν ἐτέρῳ τοῦ κώδικος σελίδι ἀπαντᾷ ἡδε ἡ σημείωσις «Ἐν μαγκάλι, φέρον τὴν ἐπιγραφὴν Σωφρονίου Ἀχταλείας 1791, εὐρέθη εἰς χεῖρας Ἐγίπ' Οὐλοῦ Ἐμῖο ἀγᾶ καὶ ἐφέρθη ἀπ' αὐτὸν εἰς τὸν Γιαντιέντην¹ Χούσανδρον νὰ τὸ μεταβάλῃ εἰς χαλκόν· οὗτος, ἰδὼν τὴν ἐπιγραφὴν, συνειροήθη μετὰ τῶν ἐν τῇ Μονῇ καὶ διέσφωσεν αὐτὸ ἀντὶ λίρας». Καὶ ὁ μὲν Ἀχταλείας Σωφρόνιος, ἱερομόναχος τῆς ἐν τῇ Μονῇ, βιογραφεῖται ὑφ' ἡμῶν², τὸ δὲ μαγκάλιον αὐτοῦ ὡς καὶ τις νιπτὴρ διασφῆται ἔτι ἐν τῇ Μονῇ, καὶ ὁ ἀναφερόμενος τέλος Ἐγίπιοιους Ἐμῖο ἀγᾶς, εἰς ἐστὶ τῶν ποτε τιμαριωτῶν (Δερὲ-πέγηδων) Ἐγυπιδῶν, περὶ ὧν πλείστα ἐν τε τοῖς Ποντικοῖς καὶ τοῖς Φυγάσιον ἔγραψεν ὁ ἀσίδιμος Περικλῆς Τριανταφυλλίδης. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι οἱ τοιοῦτοι, ὡς κατοικοῦντες πλησιέστερον τῆς Μονῆς Βαζελῶνος, ἠνώχλων αὐτὴν συχνότερον, πλειστάκις δὲ ἐπιδραμόντες κατ' αὐτῆς, εἰς παντελῆ ἐσθμῶσιν καὶ πενίας περιήγον τοὺς πατέρας αὐτῆς.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν δύο τῆς Μονῆς κωδίκων. Πλὴν αὐτῶν ἐλάχιστα ἀλλὰ ἀξιόσημείωτα ἔγγραφα ἢ κειμήλια μέχρι τῆς σήμερον διεσώθησαν ἐν τῇ Μονῇ. Ἀξιολογώτερα τούτων, πλὴν τοῦ προμνησθέντος χρυσοβούλου Ἀλεξάνδρου τοῦ Α' καὶ τοῦ σιγίλλιον τοῦ Τραπεζοῦντος Παΐσιου, τυγχάνουσι τὸ σιγίλλιον Γρηγορίου τοῦ Ε' τὸ ἐν κεφαλαιώδεσι γράμμασιν ὀρίζον τὰ καθήκοντα τῶν σταυροπηγιακῶν Μονῶν³, τὸ σιγίλλιον Ἰωακείμ τοῦ Β', τὸ ἐπαναφέρον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Μονῆς τὰ τέως ἀποσπασθέντα ἐξ αὐτῆς καὶ εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ῥοδουπόλεως⁴ προσαρ-

τηθέντα χωρία, καὶ ἀντίγραφον τοῦ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Φροντιστηρίου τῆς Τραπεζοῦντος ἀποκειμένου¹ νομοκάνονος τοῦ ἱεροῦ Φωτίου μετὰ τῆς ἐξηγήσεως τοῦ Βαλοσαμῶνος ὁμοιον ἐκείνου, ὅπερ εὐρόντες οἱ Ποιτῆς καὶ Ῥάλλης ἐδημοσίευσαν ἐν τῷ Συντάγματι τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν Κανόνων², γραφὴν καὶ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Ἠλία Κανδήλογλου³, προσταγῆ τοῦ Τραπεζοῦντος Δαιροθέου⁴, ἐν ἀρίστη δὲ καταστάσει διατηρούμενον⁵.

Ἐν τῇ ἐξαρχίᾳ τῆς Μονῆς Βαζελῶνος ὑπῆρξαν ἄρα γε ἐν προγενεστέροις χρόνοις Μοναὶ ἕτεραι, μὴ διασωθεῖσαι μέχρις ἡμῶν; Τὴν ἐρώτησιν ταύτην εἶχον προβάλῃ εἰς ἑμαυτὸν κατὰ τινα ἐπίσκεψίν μου εἰς τὴν Μονὴν τὸ θέρους τοῦ 1896, κατὰ περίεργον δ' ὄλως σύμπτωσιν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχεν ἀπολυθῆ ἔγκυκλιος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς τοὺς κατὰ τόπους ἀρχιερεῖς καὶ ἡγουμένους, ζητοῦσα παρ' αὐτῶν πληροφορίας περὶ παλαιότερων μονῶν. Πρὸς λύσιν τῆς ἀπορίας ταύτης, ἐπεχειρήσαμεν μετὰ τοῦ ἡγουμένου τῆς Μονῆς Βαζελῶνος ἀρχιμανδρίτου κ. Ἀνθίμου καὶ τοῦ γραμματέως καὶ διδασκάλου ἐν αὐτῇ κ. Γ. Σάθα ἐκδρομὴν εἰς τὰ χωρία ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὅποια ἡ παράδοσις ἀναφέρει τὴν ὑπαρξίν μονῶν. Ἄς μοι ἐπιτραπῆ νὰ παραθέσω ἐνταῦθα τὸ δρομολόγιον, τὸ ὁποῖον τότε ἠκολουθήσαμεν, ἐπειδὴ οὕτω εἶναι δυνατὸν νὰ γνωσθῶσι καὶ τινα ἀφορῶντά τινα τῶν χωρίων τῆς ἐξαρχίας Βαζελῶνος.

Ἀναχωρήσαντες ἐκ τῆς Μονῆς μικρὸν πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου κατήλθομεν διὰ μέσου τοῦ δάσους τὸ βουνόν, ἐν διαστήματι δὲ ὥρας ἀντιπαρήλθομεν τὸ Μετόχιον τῆς Μονῆς, τιμῶ-

1. Ἐκ τοῦ χωρίου Γιανάντων δηλονότι.

2. Βιογραφ., σελ. 142.

3. Ἐν τῷ περὶ τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' ἔργῳ τοῦ Γ. Γ. Παπαδοπούλου (ἐκδοθέντι ὑπὸ Ἀγγελουπόλου) δὲν καταχωρίζεται οὔτε τοῦτο, οὔτε τὸ ἐν τῇ Σουμελᾷ, ὅπερ δημοσιεύεται ἐν τῷ ἔμῳ περὶ αὐτῆς ποιήματι. Καὶ εἶναι μὲν ἐν ἅπασιν τούτοις τοῖς σιγίλλιοις αἱ διατάξεις αἱ αὐταί, προηγούναι ὅμως αὐτῶν δι' ἐκάστην τῶν Μονῶν ἰκανά, δι' ὧν ἐπιβραβεύονται αὐταῖς τὰ ἐξαρχιακά τῶν καὶ σταυροπηγιακά δικαιώματα.

4. Ἰδρῆθη ἡ ἐπισκοπὴ αὕτη τῷ 1864, ἀποτελεσθεῖσα ἐκ τῶν ἐξαρχιακῶν χωρίων τῶν τριῶν παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα μονῶν, ἀλλὰ κατηργήθη μετὰ τριετίαν, ἐπανελθούσης τῆς ἀρχαίας τάξεως, ὡς ἐκ τῆς ἀντιστάσεως τῶν χωρικῶν. Ἴδε τὰ περὶ τούτου ἐκτενῶς ἐν τῇ ἔμῃ ἱστορίᾳ τῆς Μονῆς Σουμελᾷ, ἔνθα καὶ τὸ διὰ τὴν μονὴν ταύτην ἐκδοθὲν σιγίλλιον Ἰωακείμ τοῦ Β'.

1. Ὁμιλῶν που περὶ τοῦ κώδικος τούτου τοῦ 1311 (Βιογρ., σελ. 135, ἐν ὑποσημ. 152), ἐσφαλμένως ἐσημείωσα ὅτι ἀπωλέσθη. Εὐτυχῶς διασφῆται ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Φροντιστηρίου τῆς Τραπεζοῦντος, ἀποτελῶν ἐν τῶν καλλωπισμάτων αὐτῆς, φέρων δὲ ἐν τῇ τελευταίᾳ σελίδι σημειώσεις τινάς, ὧν μία, ὅτι τῇ φροντίδι τοῦ πατριάρχου Συμεῶν τοῦ Τραπεζοῦντιοῦ ἐπεστράφη καὶ πάλιν εἰς Τραπεζοῦντα, ἀπεμποληθεῖς τέως ἐξ αὐτῆς. Ὁ κ. Κεραμεὺς ἐκδίδωσι προσεχῶς κατάλογον ἀναλυτικὸν τῶν χειρογράφων τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ τραπεζουντιακοῦ Φροντιστηρίου. Ἄλλος αὐτοῦ κατάλογος διὰ τὰ χειρογράφα τῆς Μονῆς Σουμελᾷ συνεκδίδεται ἐν τῇ ἔμῃ ἱστορίᾳ.

2. Προλεγόμενα, Α' τόμ., σελ. ι' καὶ ἐφεξῆς.

3. Βιογραφ., σελ. 145—148.

4. Αὐτόθι, σελ. 132—137.

5. Ἐλάχιστα καὶ ἄνευ ἀξίας ἕτερα βιβλία διεσώθησαν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Μονῆς.

μενον εις μνήμην Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Νεο-
καισαρείας—διήλθομεν διὰ τοῦ χωρίου Σαχρόη,
διέβημεν τὸν ποταμὸν καὶ ἀνήλθομεν ἐπὶ τῆς
δημοσίας ὁδοῦ, τῆς ἀγούσης ἐκ Τραπεζοῦντος
πρὸς τὴν Ἐρζερούμ καὶ τὴν Περσίαν, εἰς τινα
μικρὸν καὶ ὦραν ἐκ Τζεβιζλικίου ἀπέχοντα
σταθμὸν Καλογέο-Χάν, ἢ Κερεμιτλή. Ἐπὶ τῆς
δημοσίας ὁδοῦ ἤδη ἰππεύοντες ἐγκατελιπόμεν
δεξιὰ ἡμῶν (πρὸς ἀνατολὰς) τὸ ὑπεράνω τοῦ
ποταμοῦ κείμενον χωρίον Θέροσαν ἢ Αἰθέρο-
σαν, καὶ τὴν ὀλίγον αὐτῆς ἀπέχουσαν Μονὴν
Καλογρηκιῶν τῆς Κρεμαστῆς Παναγίας, ἀρ-
χαιοτάτην μὲν, ἀλλ' ἐρημωθεῖσαν, τῷ 1858
ἀνοικισθεῖσαν καὶ εἰς τὴν Μονὴν Βαζελῶνος
ὑποκειμένην. Δεύτερος, μικρὸς ἐπίσης σταθμὸς
ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τὸ Κίζ-χάν, ἢτοι Κόρης χάνιον,
διὰ τὸ ὅποιον ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι ἦτο
ιδιοκτησία νεαρῶς τινος κόρης, ὅπως διὰ τὸ
προηγούμενον ὅτι ἀνῆκεν εἰς καλόγηρόν τινα.
Τρίτος σταθμὸς τὸ Γιαζηλή-τάς, ἢτοι Γεγραμ-
μένη Πέτρα, περὶ ἧς λέγεται ὅτι εὐρέθη ἔχουσα
γράμματα, κατ' ἄλλους μὲν ἑλληνικά, κατ'
ἄλλους δὲ ὀθωμανικά, τὰ ὅποια οὐδεὶς ποτε
κατώρθωσε ν' ἀναγνώσῃ καὶ τὰ ὅποια ὁ χρό-
νος κατέστρεψεν ἐντελῶς· προσετίθετο μάλιστα
καὶ τινεῖς μῦθος, καθ' ὃν ἐν τοῖς ἀπέναντι βρά-
χοις ἐντὸς ἀγνώστου σπηλαίου ἐκρύπτοντο
ἄπειροί θησαυροί, τὰ δὲ γράμματα ἐκεῖνα
οὐδὲν ἄλλο περιείχον ἢ τὸν ἀριάδνειον μύθον
πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ σπηλαίου. Προβαίνοντες
ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, πάντοτε πρὸς νότον, ἀντιπαρερ-
χόμεθα ἀριστερὰ μὲν τὰ χωρία Γιανάντων καὶ
Ποντίλιαν, δεξιὰ δὲ τὴν Κουνάκην καὶ τὸ
Τοιμπρικᾶ. Μεθ' ὃ διέρχόμεθα τὸν σταθμὸν
Κουνάκ-χάν καὶ ἔτερόν τινα ἔχοντα ἥκιστα
εὐοσμον ὄνομα, ἐνῶ ἀριστερὰ μὲν καταλεί-
πομεν τὰ χωρία Γιανανάτων, Ἀδολήν καὶ
Κρόνασαν, δεξιὰ δὲ τὴν Στάμαν. Καὶ οὕτω,
τρεις μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἡμῶν ἐκ τῆς Μο-
νῆς ὥρας, φθάνομεν εἰς Χαμφίκιοι.

Τὸ Χαμφίκιοι εἶναι τὸ μεγαλειότερον τῆς
ἐξαρχίας Βαζελῶνος χωρίον, ἀπαρτιζόμενον
ἐκ τεσσάρων συνοικιῶν καὶ ἀποτελοῦν μετὰ
τὸ Τζεβιζλικιον τὸν δεύτερον κύριον ἀπὸ τῆς
Τραπεζοῦντος ἐπὶ τῆς δημοσίας ἀμαξιτοῦ
ὁδοῦ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ἐρζερούμ στα-
θμῶν. Διατέμνοντες τὴν συνοικίαν Τσαχαράν-
των, ἀφίνομεν τὴν δημοσίαν ὁδὸν καὶ, κάμ-
πτοντες πρὸς τὰ δεξιὰ τοξοειδῶς, διαβαίνομεν
καὶ πάλιν τὸν ποταμὸν, διέρχόμεθα πρὸ
μικροῦ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου παρεκκλησίου
καὶ φθάνομεν, δέκα ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως

ἡμῶν ἐκ Χαμφίκιοι λεπτά, εἰς Γέο-Κιοπροῦ.
Ἐνταῦθα ἐκ τῶν βράχων ἀναβλύζει ὕδωρ
ἀφθονώτατον, θειομιγῆς καὶ σιδηρομιγῆς μεθ'
ὄρμητος ἰκανῆς, εἰς ὕψος πολλᾶκις 70 τοῦ μέ-
τρου ἑκατοστῶν καὶ ἐν θερμοκρασίᾳ, ἰδίως
τὸν χειμῶνα, μεγαλειτέρᾳ κατὰ τι τῆς τοῦ
ἕρος. Ἐκ τῶν ἀναφυσωμένων ἀτμῶν ἐπὶ τῆς
ἐπιφανείας τοῦ ἀναβλύζοντος ὕδατος σχημα-
τίζονται φυσαλίδες ἰκανῶς μεγάλαι, ἐνῶ θεῖον
καὶ σκωρία σιδήρου ἐπικάθηνται ἐπὶ τῶν
βράχων. Τῶν βράχων τούτων περιεργατῆ
ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ θέσις, καθ' ὅσον ἀποτελοῦσι
φυσικὴν γέφυραν φράττουσαν τὴν περαιτέρω
πορείαν τῶν ἐκ τῶν βουνῶν καταρρέοντων
ὕδατων· καὶ τὸ μὲν θέρος καταρροῦσι ταῦτα νὰ
διέλθωσι διὰ τῶν ὀπῶν, τὰς ὁποίας κατὰ τὴν
πάροδον τῶν χρόνων ἐν τοῖς βράχοις ἐσχημά-
τισαν· ἀλλὰ τὸν χειμῶνα, ἐνεκα τῆς συσσω-
ρεύσεως πολλῶν ὕδατων, ἡ διάδοσις αὐτῶν διὰ
μόνων τῶν ὀπῶν τούτων δὲν εἶναι ἐπαρκής·
μικρὸν κατὰ μικρὸν διὰ τοῦτο ἀνυψοῦνται
αἱ μάζαι τῶν ὑδάτων εἰς τὴν πρὸ τῶν βρά-
χων λεκάνην· μέχρις οὔ, φθάσαι τὴν κορυφὴν
αὐτῶν, ὑπερβυθίζουσι καὶ κατέρχονται μεθ'
ὄρμητος ἐν εἰδει μικροῦ καταράκτου εἰς τὴν
ἐπίσωθεν γθαμαλωτέραν λεκάνην. Περὶ τοῦς
βράχους τούτους τοποθετεῖ ἡ παράδοσις μίαν
τῶν μονῶν τῆς χώρας, τὴν τοῦ Ἀγίου Σάββα,
καὶ πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν ἐρείπιων αὐτῆς ἐπε-
χειρήσαμεν τὴν μέχρις αὐτῶν ἐκδρομὴν μας.
Ἐν τούτοις οὐ μόνον οὐδὲν τοιοῦτον ἀνεύρο-
μεν, ἀλλ' οὐδὲ κατωρθώσαμεν ν' ἀπαντήσω-
μέν που ἐρείπια τῶν πρὸ 40 μόλις ἐτῶν ἐκεῖ
ἰδρυμένων ἐργαστηρίων, τὴν ὑπαρξίν τῶν
ὁποίων ἐπεμαρτύρει γέρον χωρικός ἐκ Χαμφί-
κιοι. Τὸ ὄρμητικῶς ἐνταῦθα ῥέον ὕδωρ τὰ
πάντα συμπαρέσυρε καὶ μόνον λίθους τινὰς ἡμι-
κυκλοειδῶς τοποθετημένους καὶ τὴν θέσιν πα-
ρεκκλησίου τῆς Ἀναλήψεως ἐπέχοντας ἐφείσθη.

Ἐκ Γέο-Κιοπροῦ διηυθύνθημεν πρὸς τὸ
χωρίον Στάμα, βαίνοντες ἤδη οὐ μόνον ἀντι-
θέτως, ἐκ νότου δηλονότι πρὸς βορρᾶν, ἀλλὰ
καὶ ἐπὶ τοῦ ἀπέναντι τοῦ ποταμοῦ μέρους, καὶ
ἔχοντες πρὸς τὰ δεξιὰ ἡμῶν, ἢτοι πρὸς δυ-
σημᾶς, τὰ μέρη, ἀτινα πρὸ ὀλίγου διήλθομεν.
Ἐν Καμπανᾶ, χωρίῳ μικροῦ, προέκειτο νὰ ἐπι-
σκερθῶμεν δύο παρεκλήσια. Τὸ μὲν τούτων,
τῆς Παναγίας, εἶναι κεκρυμμένον ἐν μέσῳ
λεπτοκαρυῶν, κεχωσμένου μικροῦ ἐν τῷ ἐδάφει
καὶ διασφῶζον εἰκόνας ἀρχαιοτάτης κατασκευῆς·
παραδόξως δὲ τὸ μικρὸν τοῦτο παρεκλήσιον
ἀπαρτιζοῦσι παμμέγιστοι λαξευτοὶ λίθοι, ἄ-

γνωστον πόθεν μετενεχθέντες, ὥστε ἐξ ὀλίγων τοιούτων εἶναι τὸ ὅλον ὠκοδομημένον. Τὸ δὲ ἕτερον, περὶ οὗ οὐδὲ εἰς τίνος ἀγίου ἢ ἀγίας μνήμην ἐτιμᾶτο οἱ χωρικοὶ γνωρίζουσιν, ἀποτελεῖται ἀπὸ τινος λίθου ἐπὶ τὸ αὐτὸ συγκεντρωμένους, οὐχὶ μακρὰν τῆς θέσεως, ὅπου κεῖται τὸ τῆς Παναγίας παρεκκλήσιον ἐν μέσῳ ἀγροῦ. Ἄρκει νὰ διασκορπίσῃ τις τοὺς λίθους τούτους ἵνα μὴ ὑπάρχῃ τοῦ λοιποῦ γνωστὴ οὐδ' αὐτῆ ἡ θέσις τοῦ παρεκκλησίου. Καὶ ὅμως λέγεται ὅτι ἀμφοτέρωτα ταῦτα ἀνῆκον ἄλλοτε εἰς μονάς!

Κατήλθομεν μετὰ ταῦτα τὴν πρὸς τὸν ποταμὸν κατωφέρειαν, διήλθομεν ἐκ νέου αὐτὸν καὶ ἀνήλθομεν τὴν πρὸς τὴν δημοσίαν ὁδὸν ἄγουσαν, μικρὸν πρὸ τοῦ χανίου Κουνάκας. Ἐκεῖ που ἐπεσκεψόμεθα σπήλαιον, οὗτινος ἡ μὴ πρὸς τὸν ποταμὸν ὅπῃ ἦτο τετειχισμένη. Ἡ ὄροφὴ τοῦ σπηλαίου καὶ αἱ πλευραὶ τοῦ ἀποτελοῦνται ἐκ τοῦ βράχου, ἀλλὰ τὸ ἔδαφος τοῦ εἶναι ἐκ χώματος, μήκους 7 μέτρων καὶ πλάτους 4,5. Οὐδεμία εἰκὼν, οὐδὲν ἔγγραφο, οὐδὲ διετέλεσέ ποτε ἐκκλησία τῶν ἐν κρυπτῷ Χριστιανῶν, οὔτινες ἐν σπηλαίοις τοιούτοις καὶ ἐν ὧραις νυκτίοις ἐλάτρουον τὸν Θεόν.

Οὕτω ἐπεστρέψαμεν ἡλίῳ δύνοντος εἰς τὴν Μονὴν, μηδὲν ἀνευρόντες τῶν πολλῶν θηρουμένων ἀρχαίων τῆς χώρας μονῶν. Ὡς μόνον τοιαύτην δύναται τις νὰ παραδεθῇ μονὴν τοῦ ἀγίου Σαββατίωνος ἢ Σαπατίωνος, ἣν ἀπηντήσαμεν εἰς τινὰ τῶν ἐγγράφων τῆς Μονῆς Βαζελῶνος, καὶ τόπον ὁμώνυμον τῆς ὁποίας κέκτηται ἐκεῖ που πλησίον αὐτῆ. Ἐκ τίνος ἐγγράφου¹ τοῦ ἑτέρου τῶν κωδίκων, πραγματευομένου περὶ πωλήσεως χωροτοπίου τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης πρὸς τὴν Μονὴν Βαζελῶνος, ἠδύνατό τις ἐκ πρώτης ὄψεως νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἐδῶ που πλησίον ὑπῆρχε μονὴ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης. Ἀλλὰ βεβαίως ἢ ἐν τῷ ἐγγράφῳ μνημονευομένη ὁμώνυμος μονὴ εἶναι ἢ ἐν Τραπεζοῦντι, κειμένη ἐν τῇ θέσει ἀκριβῶς σήμερον ἐγείρεται ἢ Μητρόπολις καὶ ὁ μητροπολιτικὸς τῆς Τραπεζοῦντος ναός².

1. Καὶ τὸ ἐγγράφον τοῦτο ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ κ. Ἀ. Παπαδοπούλου Κεραμέως (Ἑλλ. ἀνέκδ., σελ. 85). Ἐν αὐτῷ ἀναφέρεται ἡγουμένος μὲν τῆς μονῆς Ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης ὁ Μακάριος, ἡγουμένος δὲ Βαζελῶνος Θεόκτιστος. Χρονολογίαν φέρει Ἰανουαρίου 1349, σημειοῦται δὲ ἐν τέλει: Γραφεὺς τοῦ παρόντος ἕρως: Θεόδωρος ὁ ἱερομόναχος ὁ Μαῦρον ὑπογράφεται.

2. Προκειμένου περὶ τῆς μονῆς Ἁγίου Γρηγορίου

Θὰ ἐπιχειρήσω ἐνταῦθα νὰ καταστρώσω κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν τὰ ὀνόματα πάντων τῶν μέχρι σήμερον γνωσθέντων ἡγουμένων τῆς Μονῆς Βαζελῶνος. Θὰ προτάξω ἐν τοσοῦτῳ πέντε ὀνόματα ἡγουμένων, ὧν τὰς χρονολογίας δὲν κατώρθωσα νὰ ἐξιχνιάσω, διότι ἀναγράφονται ἐν ἐγγράφοις ἀχρονολογήτοις. Τοῦτο μόνον γινώσκωμεν, ὅτι ἔζησαν ἀπὸ τοῦ 1256 μέχρι τοῦ 1476 ἐποχῆν, καθ' ὅσον τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ μικροῦ τῆς Μονῆς κώδικος, περιλαμβανόντος ἐγγράφου τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος.

- 1) Λουκάς.
- 2) Θεοδώρητος.
- 3) Κοσμάς.
- 4) Γρηγόριος.
- 5) Θεόδουλος.
- 6) Βλάσιος, 1256 (Μοναχοί: Γεδεῶν, Ἀκάκιος, Λεόντιος).
- 7) Ἰωαννίκιος, 1260.
- 8) Θεόκτιστος, 1349.
- 9) Νικόδημος, 1367.
- 10) Μακάριος, 1392.
- 11) Μακάριος, 1435 (καὶ 1448).
- 12) Γεώργιος, 1620¹.
- 13) Σαμουήλ, 1664.
- 14) Ζαχαρίας, 1694 (Μοναχὸς λόγιος Ἰωάσαφ)².
- 15) Λαυρέντιος, 1706—1710³.
- 16) Γερβάσιος, 1710—1712⁴.
- 17) Λαυρέντιος, 1712—1723 (τὸ β').
- 18) Ζαχαρίας, 1723—1735 (θεῖος Ἀζαρίου, τοῦ εἶτα Θεοδοσιουπόλεως)⁵.
- 19) Παῖσιος, 1728.

τοῦ Νύσσης, ἀναγράφω καὶ τὴν δε τὴν σημείωσιν, ἣν περὶ αὐτῆς εὑρον: *Εἰς τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης τοῦ ἐπιλεγόμενου τὰ λείψανα εἰς τὴν στέγην ἐπάνω εἶναι γραμμένα ταῦτα: ὁ καθηγούμενος τῆς Μονῆς ταύτης (τίς;) ἐκοιμήθη Μαῖον ζ', ἰνδ. α'. 'ζωσα'.* Ἐὰν τὸ χρονολογικὸν διάστημα μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1349 καὶ 1363 δὲν θεωρηθῇ μέγα, ἄς ὑποθεθῇ ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Μακαρίου τοῦ ἐν τῇ προηγουμένη σημειώσει ἀναφερομένου ἡγουμένου τῆς μονῆς Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης.

1. Βιογραφ., σελ. 58—59.

2. Αὐτόθι, 80—81.

3. Αὐτόθι, 82—83.

4. Αὐτόθι, 82.

5. Αὐτόθι, 97.

- 20) Χριστοφόρος, 1743 (λόγιος μοναχὸς Ἰγνάτιος)¹.
- 21) Ἰερεμίας, 1790 (λόγιοι, Σωφρόνιος ὁ εἶτα Ἀχταλείας² καὶ Δωρόθεος)³.
- 22) Παῖσιος, 1803—1824 (λόγιος μοναχὸς Ἐλισσαῖος)⁴.
- 23) Χρῦσανθος, 1824—1854.
- 24) Φιλόθεος, 1854—1864.
- 25) Ἀνανίας, 1864—1880 (ἐκ Χαλδίας).
- 26) Γεράσιμος, 1880—1881 (Κατόγλης, ἐκ Σαχνόης).
- 27) Ἐλισσαῖος, 1881—1885 (ἐκ Χαμφίκιοι).
- 28) Γεράσιμος, 1885—1888 (τὸ β').
- 29) Ἰσίδωρος, 1888—1895 (ἐπιζῶν, ἐκ Σαχνόης).
- 30) Ἀνθιμος, ἀπὸ τοῦ 1895 (ἐκ Σάντας, ἀρχιμανδρίτης, τέως Ἱερομόναχος ἐν τῇ Μονῇ Σουμελαῖ).

Καὶ ἡ Μονὴ Βαζελῶνος, ὡς καὶ αἱ δύο ἄλλαι παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα σταχυροπηγιακαὶ καὶ ἐξαρχικαὶ μοναὶ τῆς Σουμελαῖ καὶ τοῦ Περιστεραῖ, πολλὰς ὑπέστη ἐνοχλήσεις διὰ τὰ ἐπὶ τῶν ἐξαρχικῶν χωρίων δικιῶματά της, καθ' ὅσον οἱ γείτονες ἀρχιερεῖς, διαφόρους προβάλλοντες ἐκάστοτε ἀξιώσεις, προσεπάθον νὰ ἐπαυξήσωσι τὰς ἰδίας τῶν ἐπαρχίας εἰς βάρος τῆς ἐξαρχίας τῶν μονῶν, πολλὰκις δὲ κατώρθον ν' ἀποσπάσωσι καὶ πατριαρχικὰ γράμματα ὑπὲρ ἑαυτῶν. Ὁ τοιοῦτος ἀγὼν τῶν ποντικῶν μονῶν διήρκεσεν ὀλοκλήρους αἰῶνας, διεξήγετο δὲ συνήθως ἀπὸ κοινοῦ, ὅπως μᾶλλον ἐρρωμένως ἀποκρούωσι τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ξένων ἀπικιτητῶν. Ἐν τῇ περὶ τῆς Μονῆς Σουμελαῖ πραγματεῖα μου πλειστάκις ἐπανέρχομαι ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, δημοσιεύω δὲ καὶ πλῆθὺν σχετικῶν ἐγγράφων, δι' ὃ καὶ δὲν ἐπεκτείνωμι ἐνταῦθα πλειότερον. Ἀπλῶς μόνον ἀρκοῦμαι νὰ σημειώσω ὅτι ἡ ἔρις τῆς Μονῆς Βαζελῶνος πρὸς τὸν Μητροπολίτην Τραπεζοῦντος Ἀνανίαν⁵ περὶ τῶν προνομίων αὐτῆς ἐπὶ τοῦ Χορτοκοπίου καὶ τῶν Δύο Ἀθληῶν ἐπὶ τοσοῦτον εἶχε κατὰ τὸ 1745 ὀξυνθῆ, ὥστε ὁ τε Ἀνανίας καὶ ὁ τοῦ

Βαζελῶνος ἡγούμενος Χριστοφόρος ἐπὶ χρόνον μακρὸν ἐδικάζοντο ἐν Κωνσταντινουπόλει, οὐχὶ πρὸ τῶν Πατριαρχείων, ἀλλὰ πρὸ τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν τῇ βοηθείᾳ Σανουλή τινος ἐφέντη εἶχε κερδήσει τὴν δίκην ὁ Χριστοφόρος, ἀλλὰ μικρὸν μετὰ ταῦτα κατώρθωσεν ὁ Ἀνανίας τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκδοσὶν φιομανίου, οὕτω δὲ ἡ ἔρις ἐπανελήφθη σφοδρότερον ἔτι, μέχρις οὗ τῇ ἐπεμβάσει τρίτων ἐλύθη διὰ διαιτησίας τὸ ζήτημα, καὶ ἡ Μονὴ ἐκράτησεν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῆς τὰ προμνησθέντα χωρία.

Ἡ Μονὴ τῆς Βαζελῶνος κεῖται ἐν μέσῳ δασῶν βαθυσκίων καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου ὀμυλωδῶν, ἐπὶ βράχου, αἱ ἄκραι τοῦ ὁποίου εἰσδύουσι πολλὰκις ἐντὸς αὐτῶν τῶν κελλίων ἢ θέα ἐκ τῶν πρὸς τὴν ἀποψιν δωμάτων αὐτῆς εἶναι ἀποπτος καὶ μαγευτικωτάτη, καθ' ὅσον βλέπει τις ἐντεῦθεν τὰ ἀντικρῶ ὑπὲρ τὸ Χορτοκοπίον βουνά, ὀμυλωδὴ καὶ καταπράσινα, κλίνοντα τὰ μὲν ἐπὶ τῶν δέ, εἰς ἀδιάκοπον σειρὰν ἐναλλασσομένων κορυφογραμμῶν. Ἀλλ' ὁ ὄριζων εἶναι τόσον σπανίως καθαρὸς, καὶ τοσοῦτον ἡ ὀμίγλη ἐνδημική, ὥστε τοῦ ὠραίου τούτου θεάματος ἢ ἀπόλαυσις ἐπ' ἐλάχιστον χρόνον εἶναι ἐρικτὴ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν αὐτῇ μονάζοντων δὲν ὑπερβαίνει τοὺς δέκα, οἵτινες πάντες εἶναι ἀφιερωμένοι εἰς ἐργασίας γεωργικὰς, τοῦ ἡγουμένου μόνου διευθύνοντος τὰ τῆς ἐξαρχίας. Προσκυνηταὶ ἐλλείπουσιν ἐντελῶς, σπανίως δὲ ἀναφαίνονται τινες ἐκ τῶν χωρικῶν πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς Μονῆς. Ὡς ἐκ τούτου ἡ οἰκονομικὴ αὐτῆς στενοχωρία εἶναι μεγίστη, ἂν καὶ κατέχη πλῆθος μέγα ἀγρῶν, οἵτινες ὅμως εἶναι ὄλως ἄγονοι καὶ ἄχρηστοι. Χεῖρες ἐργατικαὶ ἄλλως τε ἐν τῇ χώρᾳ δὲν ὑπάρχουσι, πάντων σχεδὸν τῶν χωρικῶν ἀποδημούντων, εἴτε εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν, ὅπου μετέρχονται τὸ ἔργον τοῦ χαλκουργοῦ, εἴτε εἰς Ῥωσσίαν, ἐνθα ἐπαγγέλλονται τοὺς οἰκοδόμους καὶ γεωργούς. Οἱ περίοικοι χωρικοὶ οὐ μόνον νὰ βοηθήσωσι τὴν Μονὴν δὲν δύνανται, ἀλλὰ τὸναντίον αὐτοὶ δέονται τῆς ἐξ αὐτῆς βοηθείας, πενέστατοι ὄντες καὶ δι' ἀραβοσίτου μόνον τρεφόμενοι. Μόνοι δὲ τῆς Μονῆς πόροι τυγχάνουσι μικρὰ τινα εἰσοδήματα κτημάτων ἐν Τραπεζοῦντι καὶ Πλατάνοις, ὡς καὶ ἐτησίᾳ ἐπιχορήγησις ἑὸ ρουβλίων τῆς Ῥωσσοικῆς Κυβερνήσεως, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἤδη τοῦ αἰῶνος πληρονομένη, χάρις εἰς τὸ χρυσόβουλλον Ἀλεξάνδρου τοῦ Α'.

Δὲν ἦτο ὅμως μόνον ἡ οἰκονομικὴ καχεξία

1. Αὐτόθι, 122—123.

2. Αὐτόθι, 142.

3. Αὐτόθι, 150.

4. Αὐτόθι, 188.

5. Βιογρ., σελ. 112—113.

τὸ μόνον τῆς Μονῆς μειονέτημα. Μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν ἡ ἐσωτερικὴ αὐτῆς ἀταξία ἐπικνελημμένως προεκάλει τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Πατριαρχείου. Τῷ 1841 ἡ Ἐκκλησία ἀπέστειλεν ὡς ἐξάρχον τὸν αἰοίδιμον Μητροπολίτην *Κωνσταντῖνον Παρηγόρη* καὶ *Δημήτριον Καρβωνίδην*, οἵτινες προσεπέθησαν νὰ ἐπιφέρωσι τάξιν τινὰ καὶ διόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων, καταστρώσαντες καταλόγους τῆς περιουσίας τῆς Μονῆς καὶ ἐπιβαλόντες κανονισμόν, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ὄφειλε τοῦ λοιποῦ νὰ διοικῆται αὐτὴ. Μικρὸν ἐν τούτοις μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν ἐξάρχων ἡ κατάσταση ἐγένετο χειροτέρα ἢ τὸ πρότερον, τὰ δὲ γράμματα καὶ ἡ παιδεία ἐγκατέλιπον διὰ παντὸς πλέον τὸ κέντρον ἐκεῖνο, ἐξ οὗ εἰς πολλῶν ζοφερωτέρους χρόνους διδάσκαλοι καὶ ἀρχιερεῖς προῆλθον, κομίζοντες εἰς τοὺς πέριξ, καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν πρωτεύουσαν Τραπεζοῦντα, τῆς παιδείας τὴν δάδα. Καὶ τῷ 1888 ἐστάλη ἐξάρχος ὁ τότε τῆς Τραπεζοῦντος Μητροπολίτης κ. *Φιλάρετος Βαφειδῆς*, ὅστις, καταρτίσας κανονισμόν σύμφωνον πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς Μονῆς, προσεπέθησε ν. θέση θεμέλια διορθώσεως τῶν πραγμάτων αὐτῆς. Ὁ τότε ἡγούμενος *Γεράσιμος Κατόγλης* διεκήρυξεν ὅτι δὲν ἐννοεῖ νὰ διοικήσῃ ἐπὶ τῇ

βάσει κανονισμοῦ καὶ πρητήθη! Ὁ αὐτὸν διαδεξάμενος καὶ μέχρι τοῦ 1895 ἡγούμενεύσας κ. *Ἰσίδωρος* εἶχε τὴν εἰλικρίνειαν ν' ἀναγνωρίσῃ, ὅτι αἱ δυνάμεις τοῦ δὲν ἦσαν ἐπάρκεις πρὸς διοίκησιν μονῆς ἐξαρχιακῆς. Καὶ μηδενὸς ἄλλου ἀξιοτέρου ἐν αὐτῇ ὑπάρχοντος, ἡ Ἀδελφότης τῶν πατέρων ἐζήτησε τὸν ἐν τῇ Μονῇ *Σουμελᾶ ἀρχιμανδρίτην* κ. *Ἀνθιμον*, ὅστις καὶ ἀνεδείχθη ἡγούμενος.

Ἄλλ' ἰδοὺ εὐτυχῶς ἤδη ἐπὶ τὴν διοίκησιν τῆς Μονῆς *Βαζελῶνος* ἀνὴρ στιβαροῦ βραχίονος καὶ μεγάλης θελήσεως· ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἡγούμενου *Ἀνθίμου* πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τῶν τῆς Μονῆς πραγμάτων ἔχει εὐτυχῶς συνεργὸν τὴν ἰκανότητα αὐτοῦ καὶ τὴν διοικητικὴν πείραν. Ἐλπίζομεν ὅτι οἱ ἀγῶνές του θὰ στερωθῶσιν ὑπὸ ἐπιτυχίας, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὴν μόρφωσιν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν χωρικῶν, ἥτις ὄφειλε νὰ εἶναι καὶ τὸ κυριώτερον μέλημα τῶν πατέρων, καθόσον εἶναι καὶ ὁ κυριώτατος λόγος, δι' ὃν ἡ Ἐκκλησία ἐξακολουθεῖ ἀναγνωρίζουσα αὐτοῖς τὰ ἐξαρχιακὰ τῶν δικαιοῦματα. Ἐὰν τὸν σκοπὸν τοῦτον δὲν ἐπιτύχωσιν αἱ παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα ἐξαρχιακαὶ Μοναί, φρονοῦμεν ὅτι εἶναι περιττὴ πολυτέλεια, δυσανῆχος δὲ πρὸς τὸ σημερινόν των ἀνάστημα, ἡ διατήρησις τοῦ ἐξαρχιακοῦ των προνομίου, συνυπονοοῦντος πνευματικὴν ποιμαντορίαν χιλιάδων ψυχῶν.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000048090

4 2000